

Magyar Perfin

XI. évfolyam

Kézi lyukasztógépek

Hírlevél a Magyar Perfin Klub tagjainak

2016. április

Szerkeszti: Szücs Károly

Ez a
... sorszámú példány

.....

Készült a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének támogatása hiányában is 30 sorszámozott példányban.

Tartalom

Előszó	4
Meghívók	4
Események, szervezeti dokumentumok	5
Kiállítási eredmények	5
Tagnévsor	6
Szakosztályi hírek	7
Cikkek, tanulmányok	7
Egy cikk margójára...	7
A lyukasztógépek működése	9
www.mafitt.hu/org/perfinklub	18
Filatéliai dokumentumok	18
Új perfinek	18

Előszó

Többéves kihagyás után jelentkezik újra a Magyar Perfin. Utoljára 2012-es jubileumi kiállítás alkalmával közöltük lapunk cikkgyűjteményét egy CD melléklettel is ellátott, több mint 100 oldalas kiadványban, amelyet Jakab Géza szerkesztett.

Klubragjaink nagy aktivitást mutattak kirándulásainkon az ország különböző pontjain lakó tagjainkhoz – 2012-ben Pölöskére, 2013-ban Szekszárdra és 2014-ben Sopronban – valamint a 2015-ben Párkányi első nemzetközi perfintalálkozón. A hírek ezekről honlapunkon és hírlevelekben jelentek meg. Ám különböző témák megírására azonban sajnos többször is eredménytelenül próbáltam buzdítani tagjainkat. A 2013-as és 14-es lapszámok ez volt az egyetlen oka. A mostani lapszám is csak annak köszönheti megszületését, hogy sikerült a lyukasztógépek működéséről publikálásra alkalmas új ismeretekre szert tennem.

Ha a helyzet nem változik, akkor szerintem ez lassan már klubunk működésének értelmét kérdőjelezi meg, hiszen csak gyűjteni nem elég. A magyar perfinekkel kapcsolatban még változatlanul tengernyi tisztázandó kérdés van, és egy gyűjtési terület életképességét a szakirodalom virágzása mutatja meg legjobban. Ez nem múlhat a magyar perfinek katalógusának egyetlen, fáradszató, ám a korban már jócskán benne levő szerzőjén!

Lapunkba cikkeket lehetőleg digitálisan kezelhető formában, a klub címére e-mailben várok, a karszu@gmail.com címre. A híreink és újságunk számai változatlanul elérhetők weboldalunkon, melynek az eddigi szponzorálás megszűnése miatt új helyet kapott a MAFITT honlapján: www.mafitt.hu Itt a baloldali menüben található Kapcsolatok menüpontban a MAFITT által támogatott filatéliai szervezetek között kaptunk helyet.

Szücs Károly
titkár

Meghívók

Szakosztályunk évi rendes taggyűlését bevált gyakorlatunk szerint olyan időpontban fogjuk megtartani, amikor a MABÉOSZ küldöttgyűlésnek napirendje és előkészítő anyagai már ismertek és így érdemben meg is tárgyalhatók.

A taggyűlés áprilusra várható, pontos időpontját a fentiek miatt honlapunkon fogjuk közzétenni és e-mailben küldünk értesítést azoknak, akik ilyen módon való elérhetőségüket számunkra megadták. Postai értesítésnek sem értelme, anyagi fedezet híján sem lehetősége nincs. A többiek ezért csak honlapunkon, továbbá a MABÉOSZ szokásos hírcsatornáin, a Bélyegvilágban, a honlap naptárában, valamint az épületben kifüggesztett hirdetéséből értesülhetnek majd az időpontról.

Események, szervezeti dokumentumok

Kiállítási eredmények

A legutóbbi szám óta eltelt időszak

A szakosztály „Perfin 2012 Budapest” címmel rendezett nemzeti II. rangú, nemzetközi részvétellel megszervezett kiállítása a MABÉOSZ-ban

PERFIN 2012 BÉLYEGKIÁLLÍTÁS				
DÍJAK / AWARDS				
Versenyen kívüli Osztály		Non-Competitive Class	Pont	Érem
PISZTON Ottó	HUN	Magyar perfinék	NC	
In memoriam Richter Károly	HUN	Richter-gyűjtemény módszertani bemutató	NC	
Magyar Perfinklub	HUN	Bemutatózik a 10 éves Magyar Perfinklub	NC	
Magyar Perfinklub	HUN	Kiállítási tájékoztató és program	NC	
Hagyományos Osztály		Traditional Class		
LENTE István	HUN	A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank céglyukasztása 1895-1951	83	G
SEMMLER Frank	GER	Magyar cég- és hivatali lyukasztások	80	G
van WEENEN Paul Leuw	NDL	A perfin elterjedése majd megszűnése Magyarországon	75	V
SZÜCS Károly	HUN	Magyar céglyukasztások	81	G
KIRÁLY Tibor	HUN	Céglyukasztásos perforált bélyegek	72	V
SEBESTYÉN Imre Dr.	HUN	Magyar céglyukasztásos bélyegek postai felhasználása	82	G
PISA Julius	SK	A perfinék 50 éves használata cseh és szlovák területen	Nem érkezett meg	
Postatörténeti Osztály		Postal History Class		
KIRÁLY Tibor	HUN	Céglyukasztásos perforált bélyegek	Áthelyezve a Hagyományos Osztályba	
SEBESTYÉN Imre Dr.	HUN	Magyar céglyukasztásos bélyegek postai felhasználása	Áthelyezve a Hagyományos Osztályba	
Egykeretes gyűjtemények Osztálya		One-frame Exhibits Class		
maperf	HUN	Különleges perfinék	Versenyen kívülre helyezett	
SZÉLESSY Péter	HUN	Különleges perfinék	53	B
SZANYÓ Szilárd	HUN	Gyűjtemény-válogatás	80	G
LENTE István	HUN	Kedvenc perfinjeim	78	V
TÖRÖK László	HUN	A világ perfinjei	Versenyen kívülre helyezett	
Filatéliai Irodalmi Osztály		Philatelic Literature Class		
Magyar Perfinklub	HUN	A Magyar Perfin első tíz éve	52	B

E kiállítási lapok szkennelve megtalálhatók a Magyar Perfin gyűjteményét tartalmazó, 2012-ben közreadott 11. számának CD mellékletén.

Magyar Perfin XI. évfolyam

2012. Hunfila, Kalocsa

Sebestyén Imre: „Magyar céglyukasztásos bélyegek postai felhasználása” arany
Szücs Károly: „Magyar céglyukasztások” vermeil (honlapunkon megtekinthető)

2013. Hunfila, Székesfehérvár

Sebestyén Imre: „Magyar céglyukasztásos bélyegek leveleken 1877-1918”
nagyvermeil

Sebestyén Imre: „Magyar céglyukasztásos bélyegek egyéb küldeményeken” arany-
érem és különdíj

2013. A MABÉOSZ Postatörténeti Szakosztályának **Only One egykeretes kiállítása**

Sebestyén Imre: Vegyes bérmentesítésű céglyukasztásos küldemények

Sebestyén Imre: Érdekes perforálások, perforálási érdekességek

2014. Mafitt „Gyűjteményeink Gyöngyszemei” kiállítása a Bélyegmúzeumban

Lente István: Az MKR lyukasztás üzleti levélen

Frank Semmler: Eine philetlistische Metamorphose

2015 HUNFILA, Tata

Pisztón Ottó: „Magyar céglyukasztások” vermeil

Tagnévsor

A taglétszám 28 fő (MABÉOSZ tagok és pártoló tagok összesen.)

Berke Imre	Szeghalom	Lente István	Budapest
Bognár Gábor	Bp.	Molnár Péter	Miskolc
Dobák István	Bp.	Moys Gyula	Vác
Filep László	Bp.	Paul de Leeuw van Weenen	
Gidófalvy Péter	Nyírtelek	Soest, Hollandia	
Hradeczky Tamás	Bp.	Pisztón Ottó	Nove Zámky,
Illés Gyula László	Üllő	Slovakia	
Jakab Géza	Budapest	Pongrácz József	Bp.
Kémeri László	Bp.	Sebestyén Imre, dr	Bp.
Király Tibor	Sopron	Szanyó Szilárd	Szekszárd
Kotek, Tichomir, dr.	Kosice,	Szélessy Péter	Üllő
Slovakia		Szücs Károly	Bp.
Kovács László, dr.	Bp.	Tóth Csaba Kornél	Bp.
Lékó Lajos	Kecskemét	Török László	Börgöndpuszta
		Visnyovszky Gábor	Bp.

Szakosztályi hírek

A 2013-15-ben a MABÉOSZ-ban csak az évi rendes taggyűléseket tartottuk. A szakosztályok közös csernapján perfin kínálat szűkös, csak a titkár és Moys Gyula hoznak rendszeresen eladásra illetve cserére anyagot.

A Szakosztály működéséhez a MABÉOSZ-tól pénzügyi támogatást nem igényel. Aki a következő lapszám nyomtatási és postázási költségéhez előzetesen hozzájárult, az nyomtatva, a többiek e-mailben kapják a következő kiadványt.

Cikkek, tanulmányok

Sebestyén Imre

Egy cikk margójára...

A Szabolcsi Bélyegújság egyik korábbi számában Pukler Antal gyűjtőtárs érdekes perfin bélyeget mutatott be. Kétféle céglyukasztás egy bélyegen meglehetősen ritkán fordul elő, ezért minden egyes esetben körültekintően kell eljárni, hogy következtetni lehessen annak eredetére. Sokszor azonban még ez sem vezet eredményre, mert az azonosításhoz eredeti céges küldeményre lenne szükség. A perfinek gyűjtésének ez az igazi varázsa, megtalálni a lyukasztáshoz tartozó céget. Pukler Antal barátom helyesen határozta meg mindkét céget, a Kőbányai Polgári Serfőző Rt. (P.S.) és a Szent István Tápszerművek Rt. (Sz.I.T.) személyében, ill. a kettős lyukasztás létrejöttére is adott egy lehetséges magyarázatot.

A talányra én postatörténeti és gazdaságtörténeti oldalról próbálok megoldást találni. A lyukasztások egy 5 filléres Arató bélyegen találhatóak, a postabélyegzőből biztosan csak a budapesti feladás állapítható meg, az időpont pedig töredékesen (... JUL 19). Az Arató-Parlament sor bélyegei 1916. november 1-én kerültek forgalomba, október 1-től pedig új postai tarifák léptek életbe. A levelezőlap egységes díját 10 fillérben határozták meg, és ez maradt érvényben 1920. január 1-ig. Ebben a periódusban a levelek tarifája viszont változott, 1918. június 15-ig a közönséges helyi leveleké 10 fillér, a távolságiaké pedig 15 fillér volt, majd ettől kezdve az időszak végéig 15, ill. 20 fillér lett. Az 5 filléres bélyeget tehát önállóan nem, viszont megfelelő kiegészítéssel akár levélen, akár levelezőlapon is lehetett használni. A tarifák

ismeretében a felhasználás éve is könnyen behatárolható: 1917, 1918 vagy 1919.

Mi a helyzet ezekben az években a két céggel? Az eddig is tudható volt, hogy mindkettő ugyanarra a telephelyre volt bejelentve. Az azonos postai cím mellett további összefüggést lehet találni közöttük a technológiai folyamatok, a felhasznált anyagok és a végtermékek ismeretében. A tápszergyár saját önálló termékein (állati és növényi eredetű tápszerek, szőrmés és szárnyas vadaknak a közélelmezés részére való hasznosítása, mosó-, pipere- és borotvaszappanok, kenő- és textil szappanok, mosóporok, glicerin, étolaj, margarin, ipari növényi olajok és zsírok, cukorkák és csokoládék, stb.) kívül hasznosította u.i. a söripar melléktermékeit, melyekből főként maláta- és pótkávét gyártott.

Még egyértelműbb a két cég kapcsolata, ha a tulajdonosi szerkezetet vizsgáljuk. A Kőbányai Polgári Serfőző Rt-t 1892-ben alapította a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Rt. és a Magyar Ipar- és Kereskedelmi Bank Rt. külföldi tőke bevonásával. Hamarosan a söripar második legnagyobb vállalata lett. Az I. világháború idején azonban a sörüzletben jelentős veszteségek keletkeztek, ezért ezek ellensúlyozására 1916. január 1-én új céget alapított Szent István Tápszerművek Rt. néven, mely kezdetben az anyavállalat telepén rendezkedett be. Még a világháború idején azonban a szomszédos telken nagyszabású építkezésekbe kezdtek az új technológiák és gyártó eszközök megfelelő elhelyezésére. Végül a Szent István Tápszerművek Rt. 1922. június 30-án beolvadt az alapító vállalatba, és létrejött a Kőbányai Polgári Serfőző és Szent István Tápszerművek Rt. Jogelődként a Kőbányai Serfőző Rt. szerepelt.

A végkövetkeztetésem az, hogy a két cég rendkívül szoros szimbiózisban működött: anya-, ill. leányvállalatként, tartósan azonos telephelyen, jogilag különálló, de mégis közös szervezettel. Ebből következik az értékcikkek közös beszerzése és használata is. Nagy valószínűséggel kijelenthető, hogy a Szent István Tápszerművek Rt. kezdetben (vagy később az elfekvő készletet hasznosítva) a Kőbányai Polgári Serfőző Rt. már cégesen perforált bélyegeit használta fel, ill. átlyukasztotta azokat a saját monogramjával is. Eddigi ismereteink szerint a Kőbányai Serfőző Rt. 1909-1920, míg a Szent István Tápszerművek Rt. 1917 -1921 között használt önállóan cégesen perforált bélyegeket.

Lám-lám, milyen szép kis körutazást lehet tenni a magyar ipartörténetben egy érdekes perfin bélyeg kapcsán...

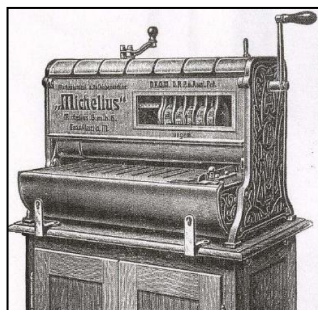
A lyukasztógépek működése

Sloper 1858-as szabadalma óta a lyukasztógépek nagy fejlődésen mentek keresztül, a legújabb modern gépek, mint amilyen itt balra látható, már a lézerperforáció elvén működnek.

E fejlődés során az egyre általánosabb ipari megoldások során a lyukasztógépek valamikor a XX. század első felében elvesztették azt a korai gépekre

jellemző tulajdonságukat, hogy a lyukasztási minta egyedi és megismételhetetlen. Jobbra egy lyukasztási minta beállítására alkalmas „Michellius” típus látható.

Számunkra a technikai haladás egyben az ésszerű gyűjthetőség végét is eredményezte, hiszen egy bélyegbe perforálása megismételhető mintából már hiányzik az eredetiség bizonyításának lehetősége.

A gyűjtőket persze mindig is izgatta, hogyan is nézhettek ki ezek a manufakturális eszközökkel előállított, és ezért egyedi lyukasztási mintákat produkáló perforáló kézi masinák. Működési elvük megismerésének és leírásának nagy akadálya volt, hogy nem sok ilyen maradt fenn. Elég sokáig kellett kutatnunk utánuk, amíg idén végre kettő is előkerült. Az újság címlapján ezek egy hasonló, de nem perfin, hanem valamilyen hasonló rendeltetésű, a perfin lyukasztóknál nagyobb, és robosztusabb cipész lyukasztószerzőm társaságában láthatók.

Különböző korokból és helyekről származnak, közülük a régebbi egy magyar, a másik egy 1930 évekre datálható skót készülék. Mindkét gép működőképes.

A régebbi darab egy jól ismert és gyakori magyar lyukasztást előállító, egy évszázad múltán is kiválóan működő, izléses kinézetű jószág.

3.ábra. Működőképes állapotú magyar gép

A XX. század eleji, láthatóan sokat használt, ütött-kopott – az eBay-es eladó szerint skót – lyukasztógép kivitele már sokkal funkcionálisabb. A mechanika pedig letisztult, de még nem túl bonyolult. A szét- és összeszerelés módjára így viszonylag gyorsan, egy nap alatt sikerült rájönnöm. A szerelés lépéseiről eközben olyan képeket készítettem, amelyek a gép működésének részletei megértésére és bemutatására alkalmasak.

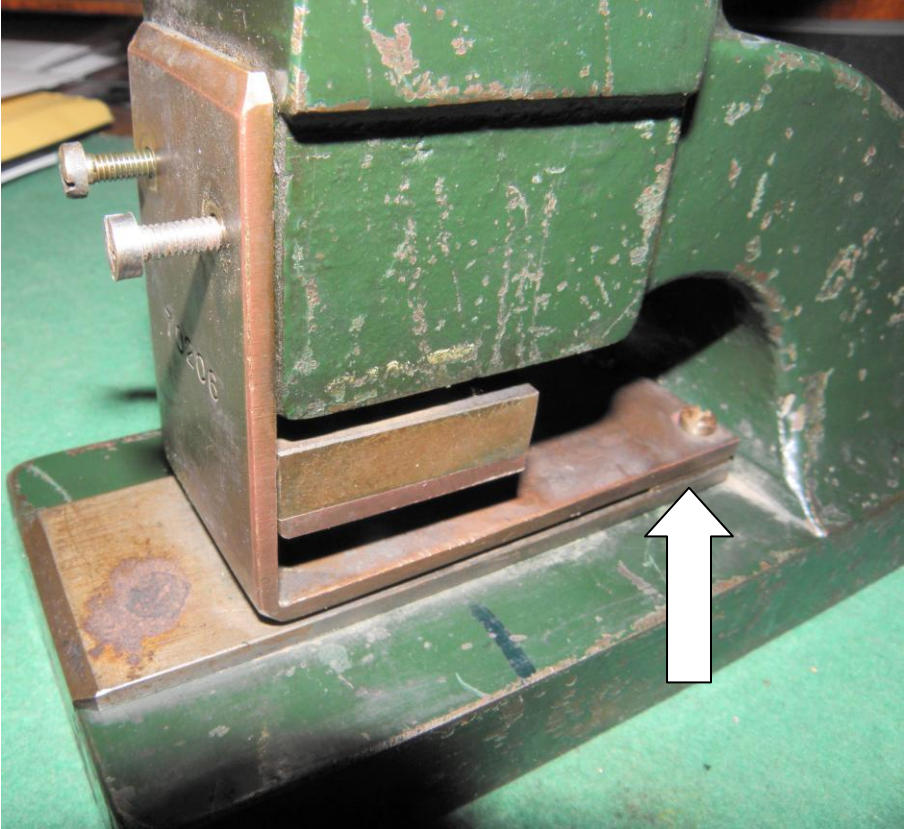
4.ábra. Az skót gép összeszerelt, működőképes állapotban

Ahogy a következő képen látható, lyukasztás során keletkező „konfetti” a talapzatban levő résen át hullik ki a gépből.

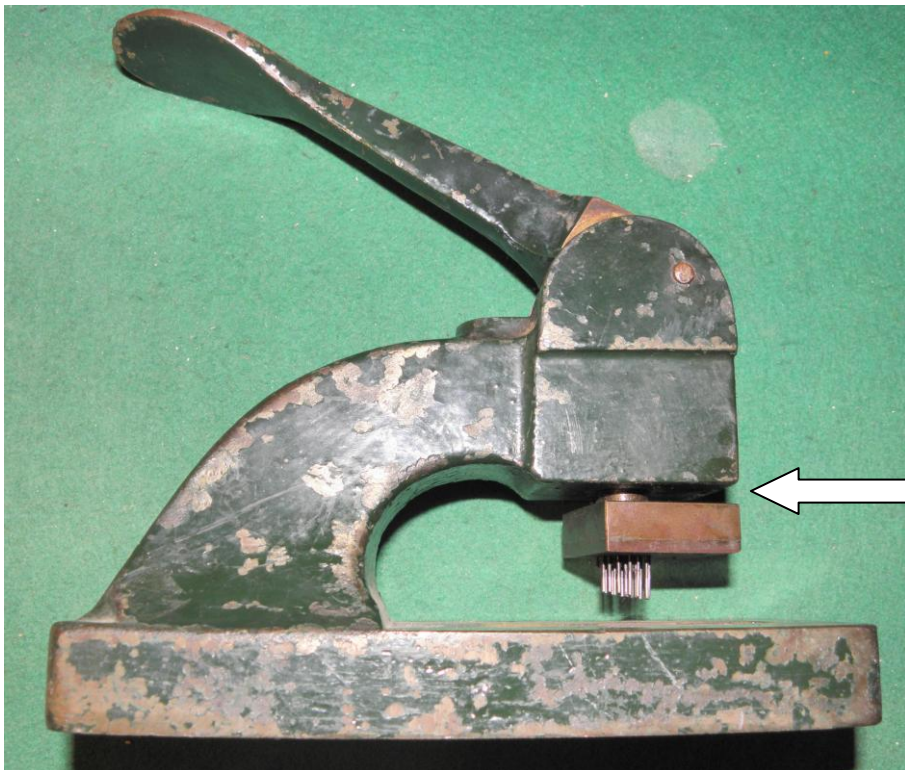
5. ábra: a gép talpa alulról

A tűk a lyukmintát tartalmazó két vastag rézlap közt áthaladva a közjük becsúsztatható 5 bélyegpapír réteget erőltetés nélkül, könnyedén viszik át. A felső lap derékszögben meghajlított és felül két csavarral rögzül a gép felső, nem mozgó részéhez:

6. ábra

A lyukmintát tartalmazó, L alakban meghajlított felső rézlapot a fenti képen nyíllal jelölt helyen egy kis rézlapocska tartja távol a második lyukmintát tartalmazó alsó, egyenes laptól. Utóbbi az 5. ábrán már látott négy csavarral alulról rögzül a talapzatra. Ha ezeket is kicsavarozzuk, akkor a tűk felső helyzetében a vezetőlemezek elválaszthatók a gép keretétől és a tűket tartalmazó fej hozzáférhetővé és kicsavarozhatóvá válik (7. ábra.)

7. ábra. A lyukasztógép becsavart fejjel, de a vezetőlapok nélkül.

E képről érthetővé válik, hogy a tűk éleinek nem vízszintes, hanem ferde síkban való elhelyezkedése miatt visz át a gép még több papírt is olyan könnyedén. Egyszerre mindig csak néhány tű dolgozik, ezzel a papír átlukasztáshoz szükséges erő arányosan sokkal könnyebb lehet.

A tűket tartalmazó széles rézfejet egyetlen, igen vastag csavar tartja (lásd nyíl a 7. ábrán). A felülről lefelé mozgó rész e csavarban végződik és a fejet annak néhány fordulatával könnyedén le lehet csavarni róla. Alaphelyzetben ez a mozgó alkatrész egészen fel van húzódva, csak a rugós kar lenyomásával, annak alsó helyzetében lehet igazán láthatóvá tenni (8. ábra.)

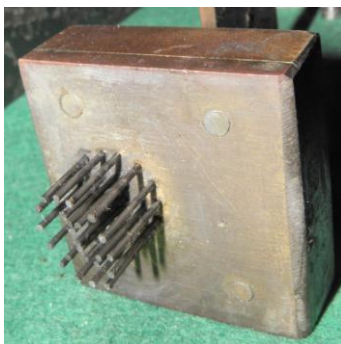

8. ábra

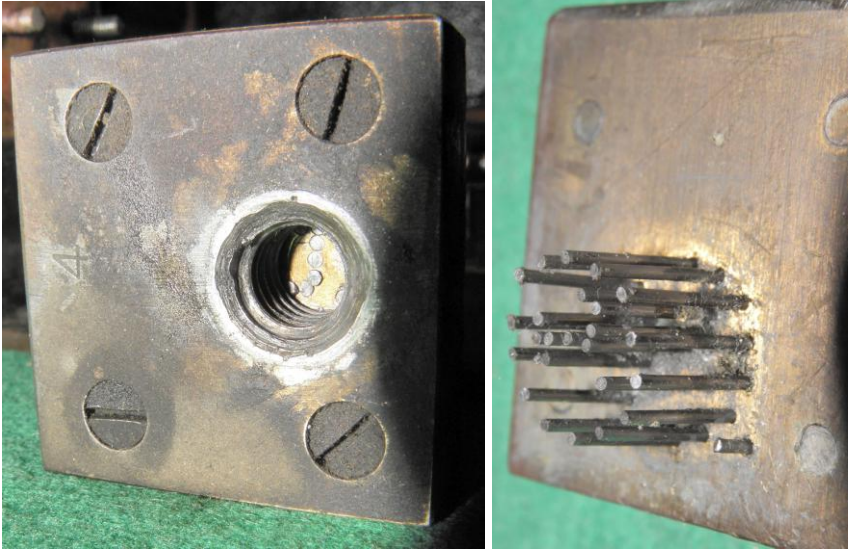
A kar a gépkeret felső részében oldalról jól látható csapszegen forog. Ennek kihúzásával a rugó a kart nyilván lelökne. Nyilván csak nagy erővel lenyomva lehetne a csapszeget visszahelyezni, amihez esetleg célszerszámra is szükség lehet. Ezért ezt nem is mertem kipróbálni. Egy ilyen műveletre nyilván csak berozdásodás, vagy a rugó törése esetén válhatna csak szükség.

A kicsavart fej felülnézete feltárja, hogy a 9 ábrán látható tűk a két rétegből álló fejben fel- és lefelé mozgathatók, tehát kivehetők. Ezeket működés közben részben a fejet tartó a csavar, részben a fejnek a csavarmentes lyukat tartalmazó vastagabbik, 10 mm vastag, acélból levő fele tartja a helyükön.

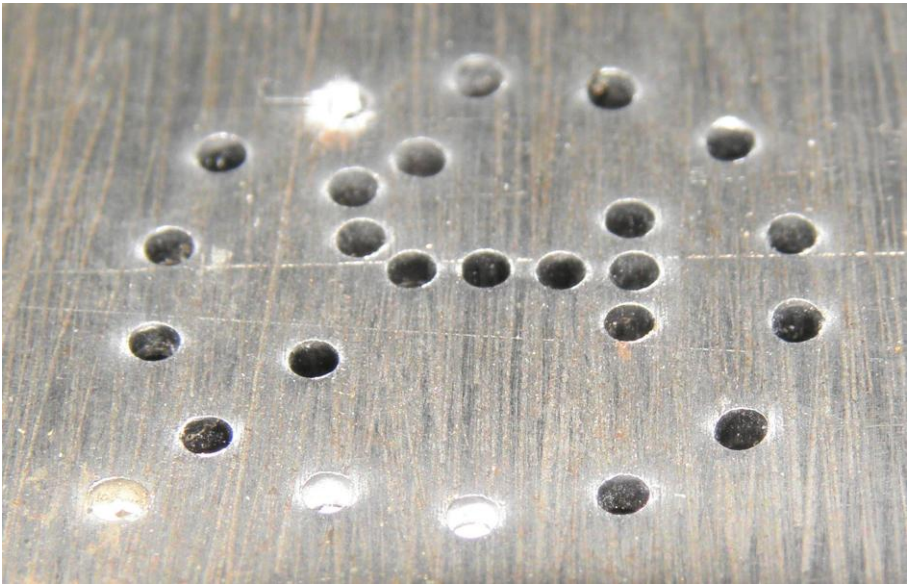
A következő oldalon, a 10. ábrán látható további négy csavarral a tűk helyzetét egy harmadik lyukmintával beállító, 3 mm vastag rézlemezt rögzít a fej felső, acélból levő rétegéhez.

9. ábra

10. ábra. A két rétegből álló fej, behelyezett tűkkel

11. ábra A tűket vezető lyukminta

Mint gyerekkorunkból jól emlékszünk rá, az igazi próba azonban nem a szétszerelés, hanem az, hogy ezt az alkatrészhalmazt működőképes eszközzé össze is tudjuk-e szerelni! Nyilvánvalóan fordított sorrendben, a fej visszacsavarásával kell kezdeni, amivel a 7. ábrán látható állapothoz jutunk vissza.

Azt gondolnánk, hogy most már csak össze kell csavarozni a két vezetőlapot a köztük levő távtartó rézlapocskával, és ezt helyére tenni, ám itt jön a bökkenő. Akármennyire fel is húzzuk a tűket, az így összeszerelt egység már nem fér el a tűk és a talapzat közti résben.

Úgy néz ki, hogy egy ördöglakattal állunk szemben. Nosza, ki a távtartóval! A felső vezetőlapot így már viszonylag könnyen ráhúzható a tűkre, mert van erre még elég hely és jól látható az is, hogy mit csinálunk.

A kritikus lépés azonban csak most következik. Az alsó lap visszatolásához már sokkal szűkösebb a hely. A tűket pedig emiatt immár nem látjuk. Inkább csak érezzük, hogy mikor illeszkednek a lyukak a tűkhöz. Az alsó lap igen „passzatosan” de kis türelemmel és egy kevés, finom próbálgatást követően előbb-utóbb elég jól szintén megtalálja a helyét. Sóhaj! Végre visszakerülhet a távtartó is a két lemez közé. Így utólag visszagondolva, nem is volt olyan nehéz.

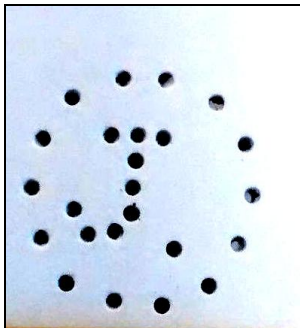
12. ábra Visszahelyezett vezetőlapok

Magyar Perfin XI. évfolyam

Eztán le lehet csúsztatni a tűkön egészen a talpig a vezetőlapokat és az alulról becsavart négy csavarral rögzíteni.

Kis izgalom következik: most már ki lehet próbálni, hogy a gép újra lyukasztásra képes-e, nem akad-e el valahol.

Heuréka: minden működik újra!

Aki ezek a lyukasztással később esetleg magyar bélyegen találkozik, az ne higgy azt, hogy új magyar perfint talált. Csak az történhetett, hogy már nem vagyok az élők sorában és a gép lelkiismeretlen kezekbe került. Remélem azonban, hogy ez azonban még jó sokáig nem lesz valós veszély.

Végül emlékeztetőként, íme a gép alkatrészei szétszerelve. Ugy-e milyen egyszerű?

www.mafitt.hu/org/perfinklub

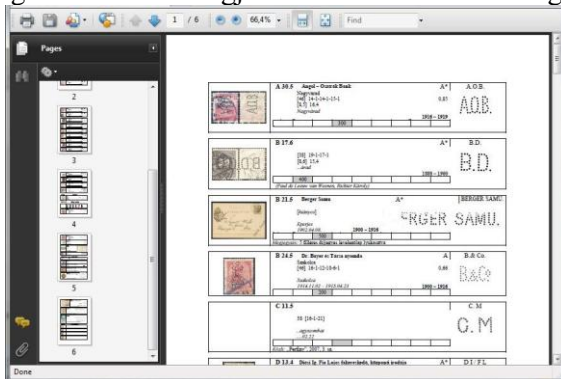
E cím szakosztályunk weben való elérhetőségének, azaz honlapjának címe. Kérjük, használja rendszeresen! Kérésre lehetővé tettem hiánylisták közzétételét, amely azonban sajnos visszhangtalan. Nincs vajon szándék cserére?

Filatéliai dokumentumok

Új perfinek

E rovatunkat felváltotta a honlapról letölthető „új perfinek” pdf fájl, ami utoljára 2014-ben jelenleg 8 oldalon, összegezve tartalmazza a „Magyar perfinek katalógusa” 2007-es megjelenése óta felfedezett magyar perfineket.

Továbbra is várjuk a klub tagjaitól a lap folytatásához szükséges cikkeket és híreket!